

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Disputationum// Roberti Bel-//larmini Politiani,// Societatis
lesv// De Controversiis// Christianae Fidei, Adver-//sus
huius temporis Haereticos,// Tomus ...**

De Sacramento Evcharistiæ - Sex Libris Explicata

Bellarmino, Roberto Francesco Romolo <Heiliger>

Ingolstadii, [1589]

VD16 B 1603

IX. Testimonium S. Cypriani.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-54113](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-54113)

Christi, sed in corpus quoddam sanctum; illud enim, quoddam, est diminutiuum, vt cum dicimus; Hic est quidam Iudeus, lachrymæ sunt quidam sanguis.

RESPONDEO; Si Origenes dixisset, panes mutari in quoddam corpus Christi, haberet locum aduersarij obiectioni; significari enim posset panes mutari in corpus non verum, sed præsentatiuum. At nõ ita dixit, sed, mutari in sanctum quoddam corpus; vbi illud, quoddam, non est diminutiuum, sed declaratiuum in confuso veri corporis Domini. Noluit enim Origenes ethnico palam dicere, panes mutari in corpus Christi, ne daret illi occasionem magis irridendi mysteria, quæ nõ intelligebat: sed dixit obscurius, mutari in sanctum quoddam corpus; quod corpus nõ rant fideles, cuiusnam esset.

CAPVT NONVM.

Testimonium S. Cypriani.

TERTIVS testis in eadem TERTIA ætate, est factus CYPRIANVS, qui passus est anno Domini CC. LIX. vel circiter. Is igitur in serm. 5. quod de lapsis, repræhendens eos, qui post negatum Christum ad Sacramentum Eucharistiæ accedebant, non prius per debitam pœnitentiam purgati: *Vis, inquit, inferri corpori eius, & sanguini: & plus modò in Dominum manibus atque ore delinquunt, quàm cum Dominum negauerunt.* Hæc ille. At profectò incredibile videretur Cyprianum sensisse, maius esse peccatum indignis manibus tangere signum aliud, quod, seu figuram Christum repræsentantem, quam Christum ipsum negare. Quis enim ita desperet, vt diceret, grauius peccare eum, qui tangeret librum Euangelij, aut imaginem Crucifixi cum conscientia peccati, quàm eum, qui Christum coram persecutore negaret? Vult igitur Cyprianus dicere, eos, qui indignè sumunt Eucharistiam, ipsam Christi personam in se, & immediatè iniuria afficere, & propterea grauissimè peccare, & grauius (saltem ex hac parte) quàm faciunt, qui Christum negando, in fidem, & honorem eius peccant. Ibidem narrat S. Cyprianus quatuor miracula, quæ facta fuerant in eos, qui indignis manibus corpus Domini tractare voluerant, quæ satis abundè arguunt nõ esse Eucharistiam signum tantum Dominici corporis, cum nulla eius

modi miracula legantur in eos edita, qui alia signa indignè tractârunt, præsertim cùm illi, de quibus loquitur Cyprianus, non ex contemptu, vel odio Christi ad Sacramentum accederent.

Exstat inter opera Cypriani sermo de cœna Domini, qui etsi Cypriani Episcopi Carthaginensis, de quo nunc agimus, esse non videatur: tamen est omninò antiqui alicuius, & doctissimi, ac sanctissimi Patris, vt aduersarij fatentur. Inde igitur petemus sub nomine Cypriani duo, vel tria clarissima testimonia. PRIMVM est in principio sermonis: *Cœna disposita inter Sacramentales epulas obuiauerunt sibi instituta antiqua, & noua; & consumpto agno, quem antiqua traditio proponebat, inconsumptibilem cibum magister apponit discipulis.* De hoc loco supra disseruimus, vbi egimus de figuris Sacramenti huius, atq; ostendimus contra Petrum Martyrem per cibum inconsumptibilem nõ posse intelligi panem, qui non minus consumitur, quàm agnus; neque corpus Christi, vt sola fide manducatur, quia eo modo habuissent eundem cibum Iudæi in Agno Paschali, quem nos in Eucharistia, & propterea non rectè opponeret Cyprianus cibum consumptibilem datum Iudæis, cibo inconsumptibili, qui datur Christianis.

SECVDVM testimonium habetur paulò inferiùs: *Panis iste, inquit, quem Dominus discipulis porrigebat, non effigie, sed natura mutatus; omnipotentia Verbi factus est caro. & sicut in persona Christi humanitas apparebat, & latebat diuinitas; ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia.* Hoc testimonium nullam admittit solutionem, etiam si aduersarij sæpe ad illud respondere conati sint.

Respondet igitur Petrus Martyr in 2. par. libri contra Gardinerum prope finem, & rursus in 4. parte libri eiusdem, panem mutari, quia ex prophano fit sacer, & ex non Sacramento Sacramentum. Dicit autem mutari non effigie, sed natura, quia noua illa significatio Sacramentalis non accedit accidentibus panis, quæ à Cypriano dicuntur effigies, sed ipsi naturæ, & substantiæ panis. Analogia enim est inter panem, & corpus Christi, quòd sicut panis nutrit corpora, ita caro Christi nutrit animas: porro nutrire ad substantiam pertinet, non ad accidentia. Addit verò (ne decipiamur) substantiam, seu naturam panis mutari, non quòd ipsa desinat esse, quod erat, sed quòd acquirat aliquid, quod non habebat: quemadmodum

dum mutari dicitur homo, cum ex non Grammatico fit Grammaticus, & ex priuato Princeps.

SED facile refellitur hæc solutio ex omnibus ferè vocibus, quibus utitur Cyprianus. PRIMO ex illa, *non effigie*. Nam si mutatio ista nihil est aliud, nisi additio significationis, non solum natura panis, sed etiam effigies mutatur; immò magis effigies, quam natura: siquidem id, quod propriè significat, est aliquod signum sensibile, qualia sunt accidentia panis, cui ergo Cyprianus ait, *non effigie, sed natura mutatus?*

Respondet Martyr, substantiam panis sensibilem esse per accidentia sua, & ipsi propriè conuenire analogiam illam nutritionis.

AT licet substantia sensibilis sit per accidentia, tamen signum esse, magis conuenit accidentibus, quam substantiæ. signum enim est id, quod per se, & immediatè sensibus percipitur. Neque verum est, analogiam illam nutritionis esse in substantia, & non in accidentibus; tum quia substantia sine accidentibus non nutrit: tum verò maximè ut aliquid sit signum nutritionis spiritualis, non requiritur, ut verè nutriti possit corporaliter, sed requiritur, ut repræsentet externa specie eam rem, quæ nutrire solet. Nam serpens æneus fuit vera figura Christi crucifixi, ob analogiam inter serpentem, & Christum; & tamen serpens ille æneus non habuit substantiam veram, sed solum figuram serpentis. Et linguæ igneæ, quæ super Apostolos apparuerunt, rectissimè significabant donum eloquentiæ diuinitus datum Apostolis, ob analogiam inter linguam, & illud donum: & tamen linguæ illæ non habuerunt substantiam, sed solum figuram linguæ. Denique in omnibus visionibus Prophetarum, & in fomnis diuinitus immisissis, Pharaoni, Nabuchodonosor, & aliis, & in tota Apocalypsi describuntur plurima signa rerum aliarum, ob analogiam inter res naturales, & diuinas: & tamen signa illa non habebant substantiam rerum naturalium, sed figuram externam tantum. Sic igitur accidentia panis propriè signa sunt corporis Domini, ob analogiam inter panem, & Christum: per accidens autem est, ut sub illis accidentibus sit substantia panis, vel non sit: nulla igitur causa reddi potest, cur Cyprianus dixerit, *non effigie, sed natura mutari panem*, si mutari est acquirere nouam significationem.

SECUNDO refellitur ex illa voce, *sed natura*. Nam non dicit

dixit Cyprianus, naturam panis mutari, ut Martyr videtur accepisse, sed, panem natura mutari: panem autem natura mutari, est, panem naturaliter, id est, substantialiter mutari; naturam enim eo loco pro substantia accipi, faretur aduersarius. At acquirere significationem nouam, non est mutari substantialiter, sed accidentaliter tantum, immò ne accidentaliter quidem, nisi secundum rationem, cum sit illa significatio relatio rationis.

SEd inquit Petrus Martyr, *non solum mutatur panis, quia acquirit nouam significationem; sed etiam quia efficitur instrumentum Dei ad mouēdos animos nostros.* AT si petas, quomodo sint Sacramenta instrumenta Dei ad mouēdos animos, nihil respondere poterit, nisi significando, & repræsentando: nec enim tribuunt ipsi Sacramētis vllam efficientiam veram, ut supra demonstrauius.

TERtIO refellitur ex illis verbis: *Omnipotentia Verbi.* Nam quæ omnipotentia requiritur ad faciendum nihil: SED ait Petrus Martyr, requiri omnipotentiam, quia solus Deus potest instituire Sacramenta. CONTRA; nam omnipotentia requiritur in eo, qui instituit Sacramenta, ut verè perficiat, quod Sacramenta significant, id est, iustificet hominem. At non requiritur vlla omnipotentia ad faciendum, ut res aliqua significet: id enim etiam homines facere possunt. Porro Cyprianus non ponit omnipotētiam Dei in efficiendo, quod Sacramenta significant; sed in mutatione panis in carnem; sic enim ait: *Omnipotentia Verbi factus est caro;* nulla potentia requisita est.

QUARTO ex illa similitudine: *Sicut in persona Christi humanitas apparebat, latebat diuinitas; ita Sacramento visibili ineffabiliter diuina se infudit essentia.* Vbi Cyprianus non dicit, quod aduersarij ex hoc loco colligunt, in Sacramento esse duas naturas, ut sunt in Christo; ac proinde manere naturam panis: sed dicit ita latere sub specie visibili panis Deum verum, ut latebat sub specie visibili carnis Christi, dum is in terris conuersaretur. Et ne quis dicat in Sacramento latere Deum per solam repræsentationem, addit aduerbium, *ineffabiliter,* quo declaratur mysterium hic subesse maximum, & difficillimum: nulla autem difficultas in eo, quod panis significet Christum.

TERTIUM testimonium est in eodem sermone: *Non est huius Sacramenti doctrina, & schola Evangelica hoc primum magisterium protulerunt, & Doctore Christo primum hac modo innotuit disciplina, & biberent sanguinem Christiani, cuius esum legis antiquae auctoritas districtissime interdicat, qui quippe esum sanguinis prohibet, Evangelium praecipit & bibatur.* Hæc ille. Vbi nisi propriè de sanguine loquatur, nihil prorsus dicit: non enim lex vetus prohibebat sanguinem figuratè sumptum; in primò Hebræi in potu aquæ de petra scaturientis, Christi sanguinem bibebant figuratè; ut modò Sacramentarii facere se dicunt in Eucharistia.

Sed iam adferenda sunt testimonia, quæ ex Cypriano adfert Petrus Martyr in lib. contra Gardinerum, obiecto 170. & sequentibus nouem: collegit enim ipse omnia loca, quæ aliis citari solent. PRIMVM ergo ex isto ipso serm. de carne Domini profert illa verba: *Vsq̄ue hodie hoc veracissimum, & sanctissimum corpus suum creat, & sanctificat, & benedicit, & pie sumentibus diuidit.* Quo loco, pro se aduentum arripiunt illud: *Creat, sanctificat, benedicit, diuidit;* hæc enim omnia pani conueniunt, non ipsi corpori vero Christi.

RESPONDEO; Cyprianum alludere voluisse ad Canonem Missæ, ubi post consecrationem panis, dicimus: *Per quem omnia semper nobis bona creas, sanctificas, benedicas, & præstas nobis.* Porro tam in verbis Canonis, quàm in verbis Cypriani illa: *Creas, sanctificas, & benedicas,* referuntur ad materiam vnde conficitur corpus Christi: agimus enim Deo gratias quod per Christum nobis panem primum creet, deinde per eundem sanctificet, & benedicat, conuertendo in corpus suum, & sic nobis præbeat. Itaque similis est illa sententia: Christus corpus suum creat, sanctificat, diuidit: ac si quis de pane diceret, hic panis primò seminatur, deinde metitur, tum molitur, coquitur, & tandem comeditur. Non enim sensus esset, panem sub forma panis, seminari, meti, moli, &c. sed quod ad materiam vnde fit, primò seminari, deinde meti, &c. Quod autem loquatur Cyprianus de vero corpore, non de signo corporis, quod nobis diuidi, id est, distribui dicit, posteaquam panis creatus, & sanctificatus est, patet ex illo adiecto, *veracissimum:* neque enim dici potest veracissimum, quod non nisi figuratè corpus est.

SECUNDVM testimonium ex eodem sermone: *Panis iste communis in carnem, & sanguinem mutatus procreat vitam, & incrementum corporibus: ideoq; ex consuetor rerum effectu fidei nostra adiuta infirmitas sensibili argumento edocta est, & visibilibus Sacramentis inesse vita aeterna effectum.* Hæc ille. Hinc deducit Petrus Martyr, panem Eucharistiæ, etiam post mutationem Sacramentalem nutrire nostra corpora, & esse verum panem, & ex illa analogia nutritionis vocari corpus Christi, &c.

RESPONDEO; Errat hoc loco toto cælo Petrus Martyr. Neque enim Cyprianus loquitur de pane Eucharistiæ, cum dicit, *in carnem*, & alere corpora nostra; sed rationem reddit, cur ex pane communi fiat Eucharistia, & cur aliquando corpus Christi dicatur panis. Rationem autem esse dicit, quia sicut panis communis, id est, verè materialis, & triticeus, dum mutatur in carnem, & sanguinem nostrum per naturalem actione caloris naturalis, nutrit nos, & auget: ita corpus Christi spiritualiter nos nutrit, & auget. Itaq; non loquitur de nutritione Sacramentali, cum dicit: *Panis communis in carnem, & sanguinem mutatus*, sed de naturali mutatione, quæ fit in nobis, dum cibo nutrimur.

TERTIVM testimonium ex fine eiusdem sermonis: *Hæc quoties agimus, non dentes ad mordendum acuimus, sed fidei sinceram panem sanctum frangimus.*

RESPONDEO; Declarat his verbis Cyprianus fructum Sacramenti non consistere in corpore nostro delectando, vel fraginando, sed in animo nutriendo, & reficiendo. Non enim acueruntur dentes quicumque aliquid sumere volunt per oris instrumentum; sed qui avidè sumere cupiunt, ut palatum delectent. Certè qui medicamentum amarum comedere iubentur, non dicuntur acuerere dentes, quia non sumunt, ut delectentur eo cibo, sed inuiti accipiunt, ut sanentur.

QUARTVM testimonium est ex eodem sermone, ubi legimus: *Solus quippe Filius Patri consubstantialis est, nec divisibilis est, nec partibilis substantia Trinitatis: nostra vero, & ipsius coniunctio nec miscet personas, nec unit substantias, sed affectus consociat, & confederat voluntates.* Hæc ille. Ex quo loco Petrus Martyr colligit, nullà esse inter nos, & Christum, corporalem vnionem, sed solùm spiritualem; proinde non corpore, sed spiritu solo Christi corpus à nobis manducari.

RESPONDEO; Loquitur Cyprianus de illa vnione, quæ est proprius, & principalis finis Eucharistiæ: ac negat per Eucharistiæ ita nobis vniri Christum, vt efficiamur cum illo vna persona, sicut fit in mysterio Incarnationis; vel vt efficiamur vna natura, quomodo vnum est Pater cum Filio in articulo Trinitatis: & solum affirmat vniri nos Christo per affectus, & voluntatis confæderationem. Porro corporalem vnionem, qualis est inter nos, & Christi corpus per Eucharistiæ, Cyprianus neq; negat, quia reuera fit, neq; asserit, quia non est illa vnio finis Eucharistiæ, sed potius medium. Nam etiam in impiis illa vnio inueniri potest; & obest, non prodest, cum non perducit ad spiritualem vnionem, quæ est verus finis huius Sacramenti.

QVINTVM testimonium ex eodem sermone: *Vt sciremus, inquit, quod mansio nostra in ipso, sit manducatio. Et infra: Esus igitur huius carnis, quadam auuiditas est, & desiderium manendi in ipso. Et infra: Quod est esca carni, hoc anima est fides.*

RESPONDEO; Cyprianus his verbis de Sacramenti effectu loquitur; id enim est comedere Christi carnem, quantum ad effectum, & fructum, manere in ipso per fidem, & charitatem. Hoc tamen testimonium non Petrus Martyr, sed alij quidam adferre solent.

SEXTVM testimonium sumit Petrus Martyr ex sermone de vnctione Chrismatis: *Dedit, inquit, Dominus nossem in mensa, in qua vltimum cum Apostolis participauit conuiuium, panem et vinum, in cruce vero manibus militum corpus, ut ad illud vulnerandum: Et in Apostolis secretius impressa Sinceritas, & vera Sinceritas, exponeret gentibus, quomodo Vinum & panis caro esset et sanguis, & quibus rationibus causa effectibus conuenirent: & diuersa nomina, & species ad vnã rem referrentur essentiam; & significatiã, & significata in se vnã rebus censerentur. Ex hoc loco colligit aduersarius panem tantum, & vinum, vt opponuntur vero corpori in cruce mortuum, esse in Eucharistia, & idem panem vocari corpus, & vinum sanguinem, quia illa significant, ista significantur.*

RESPONDEO; Verba Cypriani non carent obscuritate, tamen rectè expensa, Catholicis, non hæreticis fauent. PRIMUM igitur cum Cyprianus ait Christum in mensa dedisse Apostolis panem edendum, militibus autem in cruce dedisse corpus

corpus vulnerandum: non opponit panem corpori, sed corpus sub specie panis eidem corpori in specie sua; siue corpus ut cibum, eidem corpori ut victimæ. Id patet PRIMVM, quia idē iste auctor in superiore sermone disertis verbis docuit; panem natura mutari, & fieri carnem omnipotentia Verbi. DEINDE idem patet, quia in toto eo sermone tractat hic auctor de excellentia religionis Christianæ supra Iudaicā, conferens hinc inde Sacramenta: at certè nihil ad hanc excellentiā pertinet, quod habeamus merum panem in Sacramento.

PRAETEREA explicat continuò Cyprianus, cur dederit Dominus panem, & vinum in cœna; ratio autem eius nõ bene cohæret, nisi per panem, & vinum intelligamus corpus, & sanguinem sub specie panis, & vini. Ratio quam subiungit, habet quatuor membra; dicit enim Dominum dedisse panem, & vinum, ut Apostoli secretò edocti synceram veritatem, posset aliis omnibus explicare ista quatuor. PRIMO, quomodo panis, & vinū caro sit, & sanguis. SECUNDO, quomodo causæ effectibus conueniant. TERTIO, quomodo diuersa nomina, vel species ad vnā reducantur essentiam. QUARTO, quomodo & significantia, & significata iisdem vocabulis censeantur.

PRIMVM membrū à nobis rectissimè exponitur. Dicimus enim Apostolos facilè intellexisse, & aliis explicare potuisse; quomodo panis esset caro; quia verè panis ille sanctificatus, qui exterius panis videbatur communis, & vsitatus, caro Domini erat, dicente ipso: *Hoc est corpus meum.*

SECUNDM etiam membrum nos rectè exponimus. Intellexisse enim Apostolos dicimus ex eo, quod acceperunt corpus sub specie panis, quomodo causæ cum effectibus conueniant, id est, quomodo caro Domini verè nutriat, & reficiat animas fideliter eam manducantium: id enim intellexerunt ex analogia panis, sub cuius specie carnem Domini sibi dari videbant.

TERTIVM quoq; membrum rectè exponimus. Dicimus enim Apostolos intellexisse, quomodo nomina, ac species diuersæ ad vnā reducantur essentiā: quia videlicet per consecrationem Eucharistiæ ex pane fit caro Domini, & vnica tantum essentia remanet, carnis videlicet; quæ tamē diuersa nomina recipit; nam & dicitur caro, quia talis est per substantiam, & dicitur panis, quia talis est per effectum.

Deni-

Denique **Q**UARTVM membrum rectè à nobis exponitur, quomodo scilicet & significãtia, & significata iisdem vocabulis censeantur, id est, cur panis Eucharistiæ dicatur caro, & cur caro Domini dicatur panis. Nam caro Domini, quæ est res significata, potest dici panis, quia datur sub specie panis; & potest ille panis, qui exteriori specie sua corpus Domini significat, dici caro, quia reuera quoad substantiam, est caro. Itaq; omnia coherent in nostra interpretatione. At aduersarius nõ ita facilè se expedire potest, & præsertim quoad tertium membrum illius rationis. Quomodo enim, quæso, ad vnã essentiam reducuntur diuersæ species, id est, panis, & caro, si nulla sit realis mutatio?

Respondet Petrus Martyr reduci ad vnã essentiam, qui sunt vnũ Sacramentum: Sacramentum enim Eucharistiæ integrum cõstat ex signo, & re significata. At absurdissimum est quod dicit. Cùm enim signum & res significata sint opposita relatiuè, quomodo potest vnũ aliquid ex signo, & re significata constare? Non enim vult ipse dicere, quod Catholici dicunt, Sacramentum constare materialiter ex signo, & re significata re ipsa præsentate, & cum signo coniuncta; sed formaliter cõstare ex signo, & re signata, quorum vnũ tantum abest ab altero, quãtum cœlum à terra: signum enim est tantum in terra, & res signata tantum in cœlo.

SEPTIMVM testimonium sumit ex epist. 6. libri 1. ad Magnũ, vbi scribit Cyprianus, corpus Domini panem vocat ex multorum granorum adunatione congestum, & sanguinem vinum ex botris pluribus expressum.

SED nulla est hęc noua difficultas; explicat enim Cyprianus, cur Dominus ex pane, & vino hoc Sacramentum significare voluerit, & non ex aliqua alia re: rationem autem se dicit propter analogiam, quæ est inter panem, & vinum, & Ecclesiam Domini, quæ per Sacramentum illud significatur.

SED vrget aduersarius illa verba: *Panem vocauit corpus*, atque inde colligit, *ergo panis est corpus; non est autem proprie, ergo tropicè.* **R**ESPONDEO, panem ex Cypriani sententia vocatum esse à Domino corpus, cùm dictum est in cœna *Hoc est corpus meum.* Quare panis vocatus est corpus, sed ipsa uocatione factus est verè corpus; & ided non sequitur, panem dum est panis, esse corpus, sed qui fuerat panis, iam esse cor-

pus. Quemadmodum cum exercitus priuatum aliquem militem appellabat Imperatorem, ipsa appellatione fiebat ille Imperator: nec poterat dici, homo priuatus est Imperator, sed qui fuerat paulo ante priuatus, nunc est Imperator.

QUATVVM testimonium proferunt ex lib. 2. epistol. 3. ad Ceciliam, ubi sic legimus: *Nec potest videri sanguis eius, quo redempti sumus, esse in calice, quando Vinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur.* Et infra: *Videmus in aqua populum intelligi, in vino Verè ostendi sanguinem Christi.* Et infra: *Sic Verò calix Domini non est aqua sola, aut Vinum solum, nisi Virumq; sibi misceatur: quomodo nec corpus Domini potest esse farina sola, aut aqua sola, nisi Virumq; adunatum fuerit, & copulatum, & panis vnius compage solidatum.* Ex hoc loco deducunt aduersarij **P**RIMO, vinum necessariò debere esse in calice, etiam post consecrationem. Nam post cōsecrationem, vinum ostendit sanguinem Domini; quod autem non est, nihil potest ostendere. **S**ECUNDO, eo vino sanguinem Domini ostendi, id est, significari, ac proinde non esse in calice Domini, nisi figuratè. **T**ERTIO, eo vino non ostendi sanguinem præsentem, & in calice re ipsa existentem, sed absentem. Nam eo modo per vinum ostenditur sanguis, quo per aquam populi: populi autem non sunt in calice, nisi significatiuè. Hoc argumentum vrgent Petrus Martyr, Petrus Boquinus, Beza, & alij.

RESPONDEO; Locum hunc Cypriani, quo Petrus Martyr lib. contra Gardinerum, obiecto 175. in fine, gloriatur ita perspicuè asseri suam sententiã, vt ex nullo alio possit asseri clariùs, nihil omninò pugnare cum sententiã Catholicorum, sed apertè destruere sententiã hæreticorum.

OBSEVANDVM est enim, multum interesse inter has duas propositiones; Vinum est sanguis Domini, & sanguis Domini est vinum. Nam prior propositio docet vinum esse sanguinem per similitudinem; re ipsa autem, & propriè esse vinum, non sanguinem: posterior cōtra docet, sanguinem esse vinum per similitudinè; re ipsa autem, & propriè esse sanguinem, nõ vinum; nec enim propriè esse potest, aut vinum sanguis, aut sanguis vinum, cum res illæ sint specie diuersæ, & (vt loquuntur) termini disparati. Hinc fit, vt prior propositio, si apud Cyprianum vel alium Patrem inueniatur, non sit pro nobis, neque contra nos: posterior autem sit apertè pro nobis cōtra aduer-

aduersarios. Nam illa propositio; Vinum est sanguis Christi significatiuè, solùm requirit, vt in Eucharistia sit vinum, quantum ad id, quod significat, id est, quantum ad accidentia exteriora: nam, vt supra ostendimus, ratione accidentium tantum vinum significat. Verè autem in Eucharistia remanet vinum, quantum ad accidentia significantia sanguinem Christi. Vtrum autem cum accidentibus illis sit in Eucharistia substantia vini, aut ipse Christi sanguis: illa propositio nihil dicit; atque ita neque est contra nos, neque pro nobis. Altera autem propositio, nimirum, Sanguis Christi est vinum per similitudinem, est omninò pro nobis: nam requirit necessarium vt in calice sit sanguis propriè, qui tamen habeat cum vino similitudinem. Neque possunt dicere, sanguinè Domini esse alicubi, quoad accidentia, non quoad substantiam, vt nos dicimus de vino. Nam non est impium separare accidentia vini ab ipsa eius substantia: impium autem esset separare accidentia realia Christi ab eius substantia; id enim esset Christum verè perimere.

Iam igitur aduersarij in Cypriano priorem tantum propositionem videre potuerunt, quæ, vt ostendi, non est contra nos: at posteriorem etiam illis in eodem loco Cypriani ostendemus, quæ est apertissimè contra eos. Sic enim loquitur illa epistola non procul à principio: *Nam cum dicat Christus; Ego sum vitis vera; Sanguis Christi non aqua est vitæ, sed vinum. Nec potest videri sanguis eius, quo redempti sumus, esse in calice, quando vinum desit calici, quo Christi sanguis ostenditur.* Hæc ille. Vbi sicut dicit, Christum esse vitem, non vitem esse Christum; ita dicit sanguinem eius esse vinum, non vinum esse sanguinem: & cum sanguinem, quo redempti sumus, dicit esse in calice, sed demonstrari debere per vinum, quia sanguis est similis vino, non aquæ. Et infra citat illud Genes. 49. *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine sua amictum suum.* Et illud Isa. 63. *Quare rubicunda sunt vestimenta tua, & indumenta tua velut à calcatione particularis? vt prober sanguinem Domini dici vinum, non vinum dici sanguinem. Non enim Dominus lauit stolam suam (id est, carnem suam in passione) vino significante sanguinem, sed vero sanguine, qui habet cum vino similitudinem. Habemus ergo in Cypriano posteriorem illam sententiã, quam ostendere volebamus.*

Iam ad illa tria, quæ ex Cypriano colligebant aduersarij, nullo negotio responderi potest. Ad PRIMVM dico, vinum debere esse in calice, saltem quoad accidentia, vt diximus, quia per ea sanguinem ostendit. Ad SECUNDVM dico, sanguinem Domini vino significari, sed præsentem in calice, non absentem. Nam vt ex Cypriano audiuius, quod est in calice, vinum dicitur per similitudinem, sanguis autem est per proprietatem, & is sanguis, quo redempti sumus. Ad TERTIVM dico, comparationes non in omnibus rebus cõuenire debere. Quare licet dicat Cyprianus per vinum significari sanguinem, per aquam populos: non tamen inde colligi debet, in omnibus pares esse populos, & sanguinem Domini, vt si sanguis verè in calice sit, ibi etiam populos esse oporteat. Nam alioqui sanguis Domini significatur vt precium, & vt potus, populi autem non ita significantur: & denique principaliter in Eucharistia repræsentatur corpus, & sanguis Domini, secundariò autem populi. Ac de Cypriano hæc tenus.

CAPVT DECIMVM.

QVARTA ætas Ecclesiæ ab anno Domini CCC. ad CD.

Testimonium Nicæni Concilij.

SEQVITVR nunc ætas Ecclesiæ QVARTA, in qua habemus duodecim insignia testimonia, videlicet Nicæni I. Concilij, Athanasij, Hilarij, Cyrilli Hierosolymitani, Ambrosij, Basilij, Oprati, Gregorij Nysseni, Gregorij Nazianzeni, Ephrem, & Epiphaniij. Ac PRIMVM exstat testimonium NICAËNI Concilij I. in Actis eiusdem Concilij in Vaticana Bibliotheca his verbis: *Iterum etiam hic in diuina mensa ne humiliter intenti simus ad propositum panem, & calicem, sed attollentes mentem fideliter intelligamus situm in sacra illa mensa agnum illum Dei, tollentem peccata mundi, incruente a sacerdotibus immolatum, & preciosum ipsius corpus, & sanguinem verè nos sumentes credere hac esse nostra resurrectionis symbola: propter hoc enim neq; multum accipimus, sed parum, vt sciamus non ad satietatem, sed ad sanctificationem sumi.*

Hoc